

præsentia non sunt diversæ rationes formales in actibus voluntatis, sed diversæ conditions applicantes diversum modum appetibilitatis & bonitatis; nam futuratio applicat bonum nondum habitum & possatum, præsentia vero bonum habitum & possatum.

18. Objicies tertio Deus ut possidens est objectum spei: Sed non est possidens nisi per visionem beatificam: Ergo visio beatifica est objectum spei, vel saltem inadæquate & partialiter in eo includitur.

Respondeo distinguendo Majorem: Deus ut possidens est objectum spei, ly ut dicente conditionem, concedo Majorem: dicente rationem formalem, nego Majorem.

19. Objicies quartò cum Vincentio Contensonio: Beatitudo formalis & objectiva non faciunt nisi unum finem totalem: Ergo cum objectum spei sit ultimus finis creatura rationalis, objectum spei, non erit sola beatitudo objectiva, sed etiam formalis, & ex utraque aggregatum seu compositum erit tale objectum.

Sed nego Consequentiam, quamvis enim beatitudo formalis & objectiva, non faciant nisi unicum finem totalem; quia tamen ipsa beatitudo formalis est aliquid creatum, per se ordinatum ad beatitudinem objectivam, non pertinet ad objectum formale quod spei, quia est contra rationem objecti formalis ordinari ad aliud, & contra rationem virtutis Theologicæ respicere primariò aliquid creatum.

20. Objicies quintò contra tertiam conclusiōnem: Deus, ut auxilians, importat tantum rationem causæ efficientis: Sed causa efficientis non specificari, cum specificatio reducatur ad genus causæ formalis: Ergo Deus, ut auxilians, non est ratio formalis sub qua specificans virtutem spei.

Respondeo negando Majorem: Deus enim, ut auxilians, utrumque genus causalitatis, efficientis scilicet, & formalis extrinsecæ, importat: efficientis quidem, quatenus confert vel offert auxilia ad consequendam beatitudinem necessaria; formalis verò extrinsecæ, quatenus offerunt talia auxilia, movere & excitare ad sperandam beatitudinem; objectum enim motivum alicujus actus, habet rationem causa formalis extrinsecæ & specificans respectu illius.

§. III.

De subiecto spei.

21. Nulla est difficultas de subiecto quo spei, ut vocant, exploratum enim est apud omnes, spem in voluntate recipi, sicut fidem in intellectu. Dubium solū supereflē potest de subiecto quod, seu quānam personæ sint virtutis spei capaces? Pro resolutione.

Dico primò, spem in omnibus fidelibus inventi, tamen si aliquo peccato mortali, quod non sit desperationis, infecti sint.

Patet hoc conclusio, omnes enim fideles possunt apprehendere beatitudinem, ut auxilio Dei sibi possibilem: Ergo, nisi peccato desperationis, in ipsis remanebit spes, cum maneat objectum spei, sicut de fide supra dictum est. Unde Deus in peccatoribus, gratia, & charitate, aliquique carismatibus & donis supernaturalibus destinatis, voluit remanere fidem & spem, veluti duas post naufragium tabulas, ut earum ope faciliter possent redire ad gratiam, & à peccato resurgere.

22. Dico secundò virtutem Theologicam spei, non reperi in hæreticis; quia in illis non reperitur fides, quæ est spei fundamentum, & substantia sperandarum rerum, ut ait Apostolus. Sicut ergo in hæreticis reperiatur tantum fides quædam naturalis & acquisita, ut cap. 10, §. 1. declaravimus: ita in illis non est nisi similis spes, quæ est amor quidam naturalis concupiscentie, respectu beatitudinis, & tendentia quædam seu inclinatio naturalis in illam. Nec in hæreticis ad spei destructionem requiritur actus desperationis, sed sufficit amissio habitationis fidei; quia destruet fidei fundamento, spem superadificatam corruere necesse est, sicut accidentia perteunte subiecto evanescent.

23. Dico tertio, spem non remanere in damnatis, bene tamen in animabus in purgatorio existentibus.

Prima pars patet primò, quia in damnatis non reperiatur fides infusa, ut supra cap. 10, ostensum est: Ergo neque spes, par enim est utriusque ratio, & fides est fundamentum spei, ejusque regula. Secundo, quia damnati non possunt apprehendere beatitudinem ut sibi possibile, etenim ad conditionem misericordia damnatorum pertinet, ut sciant quod nullo modo possint damnationem suam evadere, & ad beatitudinem pervenire, ut ait D. Thomas hic qu. 18. art. 3. Unde Job 15. dicitur: Non credit quod reverti possit de tenebris in lucem: Ergo damnati beatitudinem sperare non possunt. Unde Hugo Victorinus lib. 4. de anima, infernum sic describit: Infernus profundum est sine fundo, in quo nulla est spes boni, & nulla desperatio mali.

24. Secunda pars, nempe quod in animabus in purgatorio existentibus remaneat spes, non minus evidens est, tum quia, ut cap. 10 ostendimus, in illis remanet fides, quæ est basis & fundamentum spei. Tum etiam, quia cum beatitudo respectu illarum sit adhuc ablens, & asequenda per graves crucias & penas purgatorij, habet rationem boni absentis & ardui, ideoque est materia spei, ut docet D. Thomas articulo citato, in fine corporis, & alij communiter. Nec obest quod illæ animæ certæ sint de gloria assecutione, certitudo enim spem non adimit, sed potius roboret; quia non tollit rationem ardui, quamvis difficultas per auxilia divina & promissa, certissime evincatur. Idem dicendum est de animabus Patriarcharum, quæ ante passionem Christi in Limbo derinebantur; nam illæ pariter habebant spem, quia nondum erant beatitudinem adeptæ, sed eam ex auxilio divino, & sub promissione divina expectabant. Unde Sapient. 3. de veteribus illis Patriarchis dicitur: Spes illorum immortalitatem plena est: id est non moritur, sed vivit eorum spes, quando sunt in hoc statu.

25. Dicoultiùm, habitum spei Theologicæ non remanere in Beatis. Ita communiter Theologi (præter Suarem. & paucos alios) cum D. Thomas hic art. 2. ubi nostram conclusionem hac ratione demonstrat: Spes respicit vitam æternam ut futuram, arduam, & possibilem haberi: Sed Beatis non est ardua, nec futuræ, nec possibilis haberi beatitudo æterna, cùm illam actu possideant: Ergo in Beatis non est spes de æterna beatitudine. Item 1.2. qu. 67. art. 4. inquirit, Virum spes maneat post mortem in statu gloria? Et responder non remanere, idque probat in hunc modum: Motus cessat obtento termino: Sed spes se habet per modum motus tendentis in beatitudinem: Ergo illa obtenta perit. Quam rationem insinuat Apostolus ad Rom. 8. his verbis: Spes qua videtur non est spes: nam quod videt quis quid sperat?

26. Dices

26. Dices cum Suare, quod licet in Beatis non possit esse spes de beatitudine animæ quam possident, bene tamen de beatitudine corporis, quam nondum habent. Sed hanc responsionem & doctrinam efficaciter impugnat S. Doctor hic art. 2. ad 4. ubi sic discitat: Cum spes sit virtus Theologica, habens Deum pro objecto principali, objectum spei est gloria animæ, quæ in fruitione divina consistit, non tamen gloria corporis. Gloria etiam corporis, et si, habeat rationem ardui, per comparationem ad naturam humanam, non habet tamen rationem ardui, habenti gloriam animæ, tum quia gloria corporis est minimum quiddam, in comparatione ad gloriam animæ; tum etiam quia habens gloriam animæ, habet jam sufficienter causam gloria corporis. Idein tradit 1. 2. quæst. 67. articul. 4. ad 3. Ex quibus constat in Beatis non remanere habitum spei, in ordine ad gloriam corporis quam expectant, quia gloria corporis respectu illorum non habet rationem ardui.

Confirmatur primò: Habitum virtutis ponitur præcipue propter actum primarium, à quo specificatur, non vero solum propter actum secundarium, quando primarius impossibilis est: Sed sperare gloriam animæ est actus primarius spei, qui in beatitudo impossibilis est, ut jam ostendimus; expectatio vero gloria corporis, est tantum actus ejus secundarius: Ergo in Beatis non potest dari habitus spei, ad sperandam solam beatitudinem corporis, quam nondum habent.

Confirmatur secundò: Spe Theologica omnia sperantur in ordine ad beatitudinem primò sperant, ut §. 1. conclus. 3. ostendimus: Sed possessa beatitudine animæ, gloria corporis non potest sperari in ordine ad illam primò speratam, cùm illa non speretur: Ergo possessa beatitudine animæ, gloria corporis spe Theologica sperari non potest.

27. Objicies primò: In Beatis remanet donum timoris, juxta illud Job 26. Columna cœli contremiscunt & pavent ad nutum ejus, quod de Beatis Angelis explicat D. Gregorius: Ergo pariter in illis remanet virtus spei. Consequentia probatur, nam sicut bonum arduum possibile obtineri est objectum formale spei, ita malum arduum possibile evitari est objectum formale timoris: Ergo si, hoc non obstante, in Beatis reperitur donum timoris, in illis quoque virtus spei remanet.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam, & ad illius probationem, distinguo Antecedens: malum arduum possibile evitari, est objectum formale timoris, ut est passio, concedo Antecedens: ut est donum Spiritus Sancti, nego Antecedens: objectum enim timoris, ut est donum, est divina majestas & excellencia, ut potens infligere aliquod malum, vel privare aliquo bono; unde quamvis in Beatis non sit timor, qui est passio, bene tamen timor, qui est donum Spiritus Sancti. In illis tamen non reperitur virtus spei, quia in partia, obtenta beatitudine, perit objectum formale illius, ut ex supra dictis patet. Solutio est D. Thomas 3. p. qu. 7. art. 6. ad 1. ubi sic ait: De ratione doni timoris non est illud malum quod respicit timor, sed eminentia illius boni, scilicet divini, cuius potestate aliquod malum infligi potest: Sed spes secundum quod virtus est, respicit non solum authorum boni, sed etiam ipsum bonum, in quantum est non habitum; & ideo in Christo, qui jam habebat perfectum beatitudinis bonum, non attribuitur virtus spei, sed donum timoris.

28. Objicies secundò: Actus expectationis glo-

rie corporis in Beatis, debet elici ab aliquo habitu; alioquin à nobis suavius & connaturalius elicetur, quæ ab illis: Sed in Beatis talis actus non potest elici ab alio habitu, quæ à virtute spei: Ergo talis virtus in illis remanet, saltem in ordine ad desiderium & expectationem gloria corporis.

Respondent aliqui negando Majorem, quia licet in nobis (inquit) actus desiderij & expectatio gloria corporis, natus sit elici ab habitu; quia ob objecti arditatem, voluntatis superat vires: in Beatis tamen, ad illum eliciendum nullus requiritur habitus; quia cùm gloria corporis ab anima per redundantiam derivetur, & ad modum proprietatis connaturalis resulteret, voluntas Deo plena, & amore beatifico gaudens, satis superque ad gloriam corporis desiderandam & expectandam, absque habitu inclinatur. Hæc solutio probabilitate non caret.

Respondeo tamen secundò juxta communem doctrinam Thomistarum, data Majore, negando Minorem; in Beatis enim desiderium & expectatio gloria corporis elicuntur à virtute charitatis: Si enim S. Thomas hic art. 2. ad 3. ait quod Beatis sperant quidem alij beatitudinem, sed non virtutem spei, sed magis ex amore charitatis: Ita similiter dicendum est, Beatos gloriam corporis ex amore charitatis quem habent ad se, gloriam sui corporis exoptare, & expectare. Ratio est, quia gloria corporis potest considerari, & sub ratione boni, & sub ratione ardui; prior pertinet ad charitatem, quæ non solum alij, sed etiam nobis bonum desideramus; posterior sperat ad spem, cuius est in difficultate conari, & tendere: unde cùm adepta beatitudine animæ, gloria corporis non habeat rationem ardui, & in ea remaneat sola ratio boni, à charitate, non vero à spe, elicitur in patria à Beatis desiderium & expectatio gloria corporis.

§. IV.

De precepto spei.

29. Certum est dari præceptum spei, idem aperte colligitur ex varijs Scriptura locis, quibus homines inducuntur ad sperandum non solum per modum admonitionis, vel promissionis, sed etiam per modum præcepti: Psalm. 4. Sacrifice sacrificium iustitiae, & sperare in Domino. Ubi eodem tenore continetur præceptum iustæ agendi & sperandi. Psalm. 61. Sperare in illo omnis congregatio populi. Item inter alia præcepta quæ Timotheus ex præscripto Apostoli divitibus dare debebat, erat spes: Præcepi (inquit) divitibus hujus saeculi, non sperare in incerto divitiarum sed in Deo vivo. Denique Sapient. 2. exprobratur impis quod non speraverint mercenarii iustitie.

30. Accedit etiam ratio manifesta, nam contraria rationem est, non confidere de Dei potentia & misericordia, & negligere aut non efficaciter prosequi tantum bonum, quantum est vita æterna, cum certa promissione oblatum, aut non velle subire laborem, illius asequendi gratiæ necessarium: Ergo datur præceptum naturale spei, quo homo tenetur sperare beatitudinem, & omnia quæ ad eam consequendam sunt necessaria, quamvis illud non extet in Decalogo, quia ut ait D. Thomas hic qu. 22. art. 1. est præambulum ad ipsum Decalogue, non minus quam fides: sicut enim non possumus legem alicujus suscipere, nisi prius credamus eum habere autoritatem legem ferendi; sic etiam candem legem non possumus approbare, & velle

Aa 4

velle observare, nisi prius certò teneamus, præmia quædam proposita esse observantibus talen legem, qua ab omnibus ejus cultoribus, firmiter sperari & expectari possunt; ideoque non debuit præceptum spei, sicut nec mandatum fidei, in Decalogo recenseri.

31. Quærunt hīc aliqui, an si Deus suam damnationem alicui revelaret, adhuc posset subinde que teneretur sperare beatitudinem? Hic casus pūrē metaphysicus est (subindeque ad instructionem fidei, vel morum ædificationem ejus resolutio propterea inutilis) cūm Deus non possit de potentia ordinaria, sed tantum de absoluta, revelare alicui suam damnationem, ut docet D. Thomas quæst. 23. de verit. art. 8. ad 2. Unde in hujus difficultatis resolutione non immorabitur, sed ab illa breviter nos expediemus, respondendo negativè. Ratio fundamentalis est, quia spes Theologica non potest verari nisi circa bonum quod potest prudenter apprehendi ut futurum, cum prudentia sit regula omnium virtutum: supposita autem tali revelatione, non posset homo prudenter apprehendere suam salutem ut futuram; quia si tali revelationi præberet assensum, statim judicaret, se nunquam consecuturum beatitudinem, cūm sciret talem revelationem infallibilem esse, & nunquam evenire oppositum ejus quod Deus præscivit ac decrevit. Si verò illi dissentirent, contra rationem & prudentiam ageret: Ergo quocunque modo se gereret, non posset formare iudicium prudens de futuritione sua salutis, sed duntaxat iudicium imprudens, subindeque ad regulandum actum spēi Theologicæ omnino insufficiens. Et per hoc facile solvuntur omnia argumenta quæ solent fieri in oppositum.

32. Ex hoc etiam inferritur, quod ille cui facta est revelatio sua damnationis, non teneretur orare ad petendum à Deo auxilia efficacia ad salutem; oratio enim actum spēi explicitum, vel saltem implicitum, necessariò importat; atque adeò, si ille non teneretur sperare, etiam non teneretur orare. Unde Augustin. lib. 21. de civit. cap. 24. *Si de aliis ita Ecclesia certa esset, ut qui sunt illi etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in aeternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso: quia nempe non magis posset sperare eorum salutem, quam diaboli.*

33. Colligitur etiam ex dictis toto hoc capite, plures ad spēm requiri conditiones ex parte objec-ti. In primis enim requiritur quod sit bonum, quia spes est actus prosecutionis. Secundò ut sit absens seu futurum, quia spes non habet se per modum quietis in bono jam habito, ut gaudium, sed per modum motus & tendentia ad consecutionem boni nondum habiti, subindeque essentialiter respicit bonum absens. Tertiò ut sit arduum ac difficile, quia sicut non timetur malum nullo negotio vitabile, ita nec speratur bonum, obtenuit ita facile, ut moraliter censeatur in manu. Unde ad spēm requiritur quædam erexit animi ad bonum in quod tendit, ut docet D. Thomas hīc quæst. 25. artic. 1. his verbis: *Spes supra desiderium addit quendam conatum & quandam elevacionem, ad consequendum bonum arduum.* Quartò ut sit possibile, quia cūm spes sit desiderium efficax, non potest ferri ad impossibile. Demum ut sit probabiliter obtinendum, quia quædam objectum sit possibile, si tamen certò sciatur non obtinendum, non potest esse objectum desiderij efficacis. Unde (ut supra dicebamus) ille cui Deus revelaret

suam damnationem, non posset sperare beatitudinem; quia esto illa ei possibilis esset, ratione auctiorum sufficientium, qua Deus ei conferret, vel offerret, ille tamen certò sciret quod nunquam de facto illam consequeretur, cūm divina præscientia & prædestinatione, nunquam possit falli vel frustrari, nec per consequens evenire oppositum ejus quod Deus præscivit & decrevit. Unde D. Thomas quæst. 23. de verit. artic. 8. ad 2. ait quod quædam de potentia absoluta Deus posse revelare suam damnationem alicui, non tamen hoc potest fieri de potentia ordinata, quia talis revelatio cogere cūm desperare.

34. De virtute Theologica spei eleganter differunt SS. Patres, & variis ejus dotes ac prærogativas exponunt: Hanc Zeno Veronensis fiduci gloriam, Hilarius maximum fidei stipendium, Basilius fidei latitudinem & alacritatem, Philo Judeus Gaudium ante gaudium, & possessionis futurae incitationem, appellant. Hæc (inquit Chrysostomus) sustinendi est gloria, felicitas patientia, virtutum fomes, taborum triumphus. Hæc (ait Damianus) alia est quæ fragiles animos erigit ad superna, raditum expectatio-nis levigat, quia presunvit de misericordia Iudicis, & in divina pietatis observatur palatio. Hæc etiam est quasi pes animæ, cui tota innititur, quo subsistit, quo incidit, & ad felicitatem progreditur, & de quo dicitur Deuter. 11. *Quemadmodum locum calcaverit pes vester, vester erit.* Unde egregie Bernardus serm. 15. in Psalmum qui habitat: *Pes vester unique spes vestra est, & quantumcumque illa processerit, obtinebit; si tamen in Deum tota figuratur, ne firma sit, & non titubet.* Demum spes firmissimum est animi nostri fulcrum, religionis anchora, fidei fomes, virtutum vigor, difficultatum omnium viætrix, baculus nostræ peregrinationis, & nostrorum laborum refrigerium & levamen. Hanc (inquit Augustinus in Psal. 64.) in illam terram, loquitur de coelesti Hierusalem, quasi anchoram præmissim, ne in isto mari turbati naufragemus. *Quemadmodum enim de navi qua in anchoris est, recte dicimus quod jam in terra sit, licet flœnet; sic contra bujus peregrinationis nostra tentationes, spes nostra fundata in illa civitate Ierusalem, facit nos non abipi in saxa.*

Contra vitium desperationis acriter & disertè invehitur Guillelmus Parisiensis lib. de mortibus cap. 3. his verbis: *O desperatio ruina horribilis! o profundum perditionis! o barathrum inferni! o Dei contumelia intolerabilis!* Quid enim aliud est dicere, despero, quam quid peccata mea vincunt Dei misericordiam, ut Cain? o verbum sempiterni opprobrii!

CAPUT XIII.

De charitate.

Acto spiritualis ædificij fundamento, fide sci-licit, quæ, ut ait Apostolus, est sperandarum substantia rerum; & superstructo ac erecto firmissimo spēi Theologicæ muro, superest ut ei culmen & fastigium imponamus: ac de charitate differamus, quæ ejusdem ædificij culmen & perfectio est, ut testatur Augustinus serm. 22. ubi ait quod *Domus Dei* fide fundatur. Spes erigitur, charitate perficitur. Charitatem fides concipit, ad eam spes currit, illa verò fidei umbras ac spēi suspitia prætergressa, se totam in Deum immergit, ut aeterna illa pulchritudine, quam fides ostendit,

& spes optat, feliciter perfruatur. Tria ergo de hac nobilissima & præstantissima virtute, quæ ceterarum princeps est ac regina, breviter hīc explicanda sunt, nimirum ejus essentia, perfectio, & augmentum.

1. Supponimus autem ut certum, charitatem habitualē, quæ Deum diligimus, non esse ipsummet Spiritum Sanctum, actum dilectionis in nobis per se ipsum immediate operantem (ut olim existimat Magister sententiarum in 1. dist. 17.) sed aliquam qualitatem, ab eo productam ac diffusam, & animæ inherentem, juxta illud Apostoli: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum;* ubi charitas distinguitur a Spiritu Sancto, tanquam donum infusum ab insidente. Unde Augustinus de spiritu & litt. cap. 32. *Charitas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non quæ ipse nos diligit, sed quæ nos facit dilectorum suis;* Sicut dicitur justitia Dei, quæ iusti ejus munere efficiuntur; & Domini salus, quæ nos salvos facit; & fides Iesu Christi, quæ nos fideles facit. Item Bernardus lib. de diligendo Deo prope finem, explicans verba illa Joannis, *Deus charitas est, subdit:* *Dicitur recte charitas & Deus & Dei donum. Itaque charitas dat charitatem substantiæ accidentalem.* Vbi dantem significat, nomen est substantia: ubi donum, qualitatis. Quo nihil clarius & expressius contra Magistrum sententiarum dici potest.

2. Ratio etiam suffragatur, nam ut discurrit D. Thomas hīc quæst. 2. artic. 1. Ut potentia aliqua perfectè operetur, debet supponi intrinsecè inclinata in actum, ut ratione talis inclinationis ille actus sit ei connaturalis, & facile ac suaviter ab illa elicatur; quapropter Deus omnia ad proprios fines suaviter movens, singulis rebus indidit formas seu qualitates, per quas ad eos inclinantur, & connaturaliter, promptè, ac suaviter in illos moventur; ut igni levitatem, lapidi gravitatem, &c. Ergo similiter, ut voluntas perfectè & connaturaliter elicit actum charitatis, & in Deum ut in centrum & ultimum finem supernaturalem, promptè, faciliter, ac delectabiliter tendat ac se moveat, indiger formâ aliquâ creatâ ipsi inhærente, quæ nulla alia esse potest, quam habitus charitatis; auxilium enim transiens non dat posse facile & delectabiliter operari, sed hoc à solo habitu provenire potest.

Hoc præmisso, explicanda est natura & essentia charitatis, & primò demonstrandum contra Durandum, charitatem verè & proprie esse amicitiam hominis cum Deo. Deinde objectum ejus formale, ex quo potissimum illius natura venanda est, exponemus.

S. I.

Charitas est vera & propria hominis cum Deo amicitia.

3. Patet hæc veritas primò ex Scriptura: Sapient. 1. *Infinitus thesaurus est hominibus, quo qui nisi sunt participes facti sunt amici Dei.* Psal. 138. *Nomis honorati sunt amici tui Deus.* Judicum 8. *Abraham Dei amicus effectus est.* Joan. 15. *Vos amici mei estis.* Lucæ 12. *Dico autem vobis amica meis.* Cantic. 5. *sponsa coelestis ait de sponso: Ipse est amicus meus.* Et cap. 2. *sponsus sic eam alloquitur: Surge propera amica mea.* Demum toto illo libro, hæc divina amicitia, tam aperte significatur & celebratur, ut ille, hujus faci amoris epithalamium, & coelestis sacrarum flammam Deum

inter & animam caetam rogas, meritò appellari possit.

4. Favent etiam SS. Patres, quos brevitatis causâ pretermitto, duo tantum eorum illustria testimonia prof. ram, alterum Hieronymi, alterum Augustini. Primus enim in cap. 7. Micheæ hæc scribit: *Si vis vera amicitia deleclari, esto amicus Dei, & sicut Moses, qui loquebatur Deo quasi amicus ad amicum; esto amicus ut Apostoli, ad quos Salvator ait: Iam non dicam vos servos, sed amicos.* Alter vero lib. 8. Confess. cap. 6. inducit Nepotianum, ad socium, famosissimum imperatoræ curia Aulicum, sic loquentem: *Dic quæsio, omnibus istis laboribus nostris quæ ambimus pervenire?* *Quid querimus?* *Cujus gratia militamus?* Majorne esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici Imperatoris simus? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum; *Et quandiu istud erit?* Amici autem Dei, si volnero, ecce nunc sio.

5. Eadem veritas hac ratione suaderur: Quantu[m] tantum ad veram amicitiam conditions requiruntur. Prima est, ut sit amor benevolentiae, non concupiscentiae, quæ quis se amat, aut sua: Unde Aristoteles docet in senibus & juvenibus, non nisi raro, amicitiam reperi, quia senes ad suam utilitatem, juvenes vero ad voluptatem, omnia referunt. Secunda, ut sit amor mutuus, non occultus & latens, sed utrinque notus, ut docet Philosophus 8. Ethic. cap. 4. ubi dicit amicitiam esse benevolentiam cum redamatione. Terria, ut fundetur in aliqua communicatione, quæ reddantur amantes aliquo modo similes, ut ibidem ait cap. 7. Quare i. Machab. 10. Alexander amicitiam cum Jonatha inire volens, illum ad bonorum omnium fastigia evexit, unde ei dicit est: *Aptus es, ut sis amicus noster, & nunc constitutus te hodie summum sacerdotem, ut amicus voceris Regis.* Et misit ei purpuram & coronam auream. Quarta, ut afferat bonorum, & consiliorum seu secretorum communicationem. Hæc autem omnia reperiuntur in mutua charitate inter Deum & justos. Primi enim charitas hominis erga Deum est amor benevolentiae, Deum diligens propter se. Charitas quoque ipsius Dei erga homines, diligit illos propter ipsos, & ipsorum bona: Deus enim vult justis bonum aeternæ beatitudinis, ex complacencia in ipsis, & propter illos, ut ex solutione objectionum patet. Secundò ille amor mutuus est, juxta illud Proverb. 8. *Ego diligenter me diligō. Et Joan. 4. Qui diligenter me, diligenter a Patre meo, & ego diligenter eum.* Est quoque notus utrinque, licet enim non sumus certi fide divina, quod Deum verè sicut oportet diligamus, & ab eo diligamus reciprocè, id tamen justis, ex conjecturis probabilibus, & moraliter certis, notum est; quod ad veram amicitiam sufficit, & inter homines plerunque non est notior amor mutuus. Tertiò amor iste mutuus in aliqua communicatione fundatur, per quam homines sunt aliquo modo Deo similes, nimirum in communicatione gratia sanctificantis, quæ cum sit formalis naturæ divinæ participatio, ut in Tractatu de gratia ostensum est, efficit homines quodammodo Deos, juxta illud Psalmista: *Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes.* Nec deest quartò communicatio bonorum & secretorum, nam per gratiam homines sunt participes beatitudinis divinae, hic in jure & in spō, & in patria in re. Deus etiam justis sua consilia & secreta revelat, & cum ipsis in oratione sacra & dulcia misericordia colloquia, ut patet in Abraham, Moysi, & Apostolis, quibus Christus